

Perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukeminen

Henna Mäkinen

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2017
Sosiaali-, terveys – ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK)

Tekijä(t)	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Maaliskuu 2017
Mäkinen Henna	Sivumäärä 41	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukeminen Kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalian koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Nisula Leila		
Toimeksiantaja(t) Keski-Suomen Turvakoti		
Tiivistelmä Opinnäytetyö on kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena oli tuottaa tietoa Keski-Suomen turvakodin henkilökunnalle perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallisen kiintymyssuhteen tukemisesta. Työn tavoitteena oli kuvata kirjallisuuskatsauksen avulla sitä, miten perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea. Opinnäytetyö vastaa seuraaviin tutkimuskysymyksiin; Miten tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea? Millaisia osa-alueita lapsen kehityksessä on huomioitava turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa? Opinnäytetyön aihe nousi Turvakodin henkilökunnan tarpeesta saada ideoita työskentelyyn lapsen ja vanhemman kanssa. Opinnäytetyössä käsitellään kiintymyssuhdetta, trauman vaikutusta kiintymyssuhteeseen sekä kiintymyssuhteen tukemista. Tuloksista ilmeni, että turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea vahvistamalla vanhemman kykyä vastata lapsen tarpeisiin, vahvistamalla vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä tukemalla lapsen vuorovaikutustaitojen-, itsetunnon- ja tunnetaitojen kehittymistä.		
Avainsanat (asiasanat) Kiintymyssuhde, perheväkivalta, vuorovaikutus, itsetunto, tunnetaidot		
Muut tiedot		

Description

Author(s) Mäkinen Henna	Type of publication Bachelor's thesis	Date March 2017
	Number of pages 41	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: x
Title of publication Supporting the secure attachment relationship of a child who has experienced domestic violence Literature review		
Degree programme Degree Programme in Social Services		
Supervisor(s) Nisula Leila		
Assigned by Central-Finland shelter home		
Description <p>This thesis is a literary overview that was aimed at producing knowledge for the staff of the Central Finland shelter about supporting the secure attachment relationship with a child who has suffered from family violence. The purpose of the thesis was to represent with the literary overview, how child secure attachment relationship can be supported. The second purpose was to seek for ways to support the secure attachment relationship between a parent and a child. The thesis answers to the next question: how can the secure attachment relationship of a child, who has suffered from family violence, be supported according to researches and literature? What kind of aspects of a child's development is taken into account in support of secure attachment?</p> <p>The topic of the thesis came from the need of the staff of the shelter to get ideas for working with a child and a parent. The attachment relationship, the effects of trauma to the attachment relationship and the supporting the attachment relationship are handled in the thesis.</p> <p>The results showed that secure attachment relationship can be supported with strengthening parent's ability to respond to child's needs, with strengthening the interaction between a parent and a child and with supporting child's development of the interaction skills, the self-esteem and the emotional skills.</p>		
Keywords (subjects) Attachment relationship, Family violence, Interaction, Self-confidence, emotion skills		
Miscellaneous		

Sisältö

1 JOHDANTO	5
2 KIINTYMYSSUHDE JA TRAUMA	6
2.1 KIINTYMYSSUHDETEORIA.....	6
2.2 TURVALLINEN - JA TURVATON KIINTYMYSSUHDE.....	7
2.3 TRAUMA.....	9
2.4 TRAUMAN VAIKUTUS KIINTYMYSSUHTEESEEN.....	9
3 AIEMMAT TUTKIMUKSET	13
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	14
4.1 KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ	14
4.2 AINEISTON KERUU	16
4.3 SISÄLLÖNANALYYSI	19
5 KIINTYMYSSUHTTEEN TUKEMINEN	20
5.1 LAPSEN TARPEISIIN VASTAAMINEN	20
5.2 VUOROVAIKUTUS JA KOHTAAMINEN.....	21
6 LAPSEN KEHITYKSEN OSA-ALUEET TURVALLISEN KIINTYMYSSUHTTEEN TUKEMISESSA	23
6.1 LAPSEN VUOROVAIKUTUSTAIDOT JA NIIDEN KEHITYMINEN.....	23
6.2 LAPSEN ITSETUNNON KEHITTÄMINEN	24
6.3 LAPSEN OPPIMISEN VAHVISTAMINEN JA TUNNETAITOJEN KEHITTÄMINEN.....	26
7 POHDINTA	28
7.1 TYÖN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	28
7.2 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29
7.3 JATKOTUTKIMUSAIHEET	31
LÄHTEET	32
 TAULOKOT	
Taulukko 1. Aineistonhaku.....	18
Taulukko 2. Kirjallisuushaku.....	19
 LIITTEET	
Liite 1. Aineiston analyysitaulukko.....	36
Liite 2. Analyysissä käytetyt teokset.....	38

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on narratiivinen kirjallisuuskatsaus, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa Keski-Suomen turvakodin henkilökunnalle perheväkivaltaa kokeneen lapsen kiintymyssuhteen tukemisesta.

Työn tavoitteena on kuvata kirjallisuuskatsauksen avulla sitä, miten perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea. Kirjallisuuskatsauksessa, on käsitelty alan kirjallisuutta ja aiempia tutkimuksia. Tavoitteena on etsiä tukemisen keinoja vanhemman ja lapsen välisen turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen. Opinnäytetyöllä vastataan tutkimuskysymyksen; Miten tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea? Millaisia osa-alueita lapsen kehityksessä on huomioitava turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa?

Väestöliiton verkkosivujen mukaan perheväkivallan uhreille löytyy paljon eri tahoja joista saa apua. Auttavia tahoja löytyy sekä julkiselta puolelta että järjestöistä. Yksi auttavista järjestöistä on ensi- ja turvakotien liitto, joka on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö. Järjestön tarkoituksena on tukea vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsi ja perheitä sekä ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. (Väestöliitto.) Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana on Keski-Suomen turvakoti, joka kuuluu ensi- ja turvakotien liittoon. Ensi- ja turvakotiliiton verkkosivujen mukaan turvakoti on lyhytaikainen turvapaikka silloin, kun kotiin jääminen on väkivallan, uhkailun tai pelottelen takia mahdotonta tai vaarallista. Turvakoti tarjoaa kriisiapua, välittömän suojan ja mahdollisuuksien mukaan pitkäjänteistä tukea perheväkivaltaa kokeneille. (Ensi- ja turvakotien liitto.)

Tämän työn teoreettiseksi viitekehyses on valittu kiintymyssuhdeteoria ja trauman vaikutus kiintymyssuhteeseen. Teoria on valittu tukemaan työn tavoitetta.

2 Kiintymyssuhde ja trauma

Tässä luvussa käsitellään kiintymyssuhdeteoriam, traumaa sekä trauman vaikutusta kiintymyssuhteeseen.

2.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteorian on ensimmäisenä esitellyt Brittiläinen psykiatri ja psykoanalyytikko John Bowlby (1979). Sinkkosen (2004) mukaan Bowlby (1979) toteaa, että kiintymyssuhdeteorian avulla pystytään käsitteellistämään sitä, miten ihminen pyrkii luomaan vahvoja tunnesiteitä toisiin ihmisiin. Kiintymyssuhdeteorian avulla voidaan ymmärtää sitä, missä tilanteissa ja miten ihmiset hakevat läheisyyttä ja turvaa toisesta ihmisestä ja miten ihmiset reagoivat vaaratilanteissa. Lisäksi kiintymyssuhdeteorialla ymmärretään millaisia käsityksiä ihmisille on itsestään, toisista ihmisistä ja vuorovaikutussuhteista. (Sinkkonen 2004,1.)

Ihmisellä on heti syntyessään tarve suuntautua toista ihmistä kohti, joten siis jovanauvalla on biologinen valmiuus muodostaa kiintymyssuhteita. Vauvan ja hoitajan välille syntyy aina jonkinlainen kiintymyssuhde, mutta se ei aina ole hyvä. Vauvat sopeutuvat monenlaisiin hoivakokemuksiin, mutta esimerkiksi vauvana koetut traumat ovat vahingollisia kehittyvälle keskushermostolle. (Sinkkonen, 1.) Alusta alkaen ihminen alkaa jäsentämään kokemuksiaan ja luomaan niistä syy-seuraus suhteita aistihavaintojen ja proseduraalisen muistin avulla. Kokemukset kehittävät lapselle kognitiivisen työskentelymallin, joka vaikuttaa myöhempiin ihmissuhteisiin. (Golding 2014, 38.)

Kiintymyssuhde on lapsen ja vanhemman välinen erityinen tunneside, joka sisältää kolme psyykkisen terveyden kannalta tärkeää elementtiä, jotka nousevat esiin myöhemmin. Nämä kolme elementtiä ovat;

1. Läheisten ihmissuhteiden arvostaminen ja halu solmia läheisiä suhteita ilman hylätyksi tulemisen pelkoa.
2. Kyky säädellä voimakkaita tunteita.
3. Kyky nähdä muiden ihmisten omat tunteet ja tarkoitusperät ja kyky arvostaa niitä ja ottaa ne huomioon. (Poijula 2007, 81- 81.)

2.2 Turvallinen - ja turvaton kiintymyssuhde

Sinkkonen (2004) tuo esiin Mary Ainsworthin (1978) havaintoja, joiden perusteella kiintymyssuhteet on luokiteltu turvalliseen ja turvattomaan kiintymyssuhteeseen. (Sinkkonen 2004, 2.)

Lapsen turvallinen kiintymyssuhde kehittyy, kun lapsen tarpeisiin vastataan tarkoituksenmukaisesti ja oikea- aikaisesti. Turvallisesti kiintynyt lapsi kokee itsensä arvokkaaksi ja kokee, että hänen tarpeensa ovat oikeutettuja. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapselle muodostuu terve itsetunto, jonka ansioista lapsen käsitys itsestä, toisista ja maailmasta on hyvä. Lapsi oppii luottamaan toisiin ihmiseen ja hän tulee hyvin toimeen toisten kanssa. Turvallinen kiintymyssuhde lisää myös lapsen selviytymiskykyä ja kannustaa avuliaisuuteen, läheisyyteen ja empatiaan. (Välivaara 2010, 3.)

Turvaton kiintymyssuhde muodostuu, kun vanhempi ei syystä tai toisesta pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin tarkoituksenmukaisesti ja lapsi kokee, että hän ja maailma on pahoja eikä keneenkään voi luottaa. Turvaton kiintymyssuhde

voidaan jakaa välttelevään – ja ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen. (Välivaara 2010, 3; Poijula 2007, 82.)

Välttelevä kiintymyssuhde syntyy, kun vanhempi ei reagoi lapsen tarpeisiin, vanhempi ei ole tunnetasolla lapsen saatavilla tai vanhempi torjuu lapsen lähestymisyrietykset tai lohdutuksen tarpeet. Näin lapsi oppii, että hänen on tuhkadutettava tunteensa ja pärjättävä omillaan. Lapsi kokee, että ei tarvitse muita ja tästä syystä avun pyytäminen ja vastaaminen ottaminen voi olla vaikeaa myös myöhemmin elämässä. Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsen tunnetaidot eivät pääse kehittymään, jonka vuoksi erityisesti negatiivisten tunteiden ilmaisu on vaikeaa ja ne voivat purkautua hallitsemattomasti. (Välivaara 2010, 3; Poijula 2007, 82.)

Kiintymyssuhde muodostuu ristiriitaiseksi silloin, kun vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin epäjohdonmukaisesti ja arvaamattomasti. Lapsi kokee itsensä arvottomaksi ja ajattelee, ettei pärjää yksin, jonka vuoksi lapsi hakee turvaa toisista esimerkiksi liioittelemalla tunteitaan. Ristiriitaisesti kiintyneillä lapsilla on myös usein pettymykseen liittyvää ahdistuneisuutta ja vihaisuutta. (Välivaara 2010, 4.)

Jos kiintymyssuhde puuttuu, vanhemmat käyttäytyvät pelottavasti tai vanhemmat ovat täysin kykenemättömiä huolehtimaan lapsen tarpeista, voi lapselle muodostua jäsentymätön kiintymyssuhde. Tällöin lapsi kokee olevansa huono ja hänen elämänsä on kaoottinen ja käytös säätelemätöntä sekä impulsiivista. Normaalin kehityksen, itsetunnon - ja vuorovaikutussuhde taitojen kehittymisen edellytykset vaikeutuvat oleellisesti. Lapsi voi suhtautua valikoimattomasti aikuisiin ja olla tuttavallinen täysin vieraalle ihmisille. (Välivaara 2010,4.)

2.3 Trauma

Trauma on psyykkinen tilanne, jossa ihminen kohtaa ulkoisen tapahtuman, joka uhkaa hänen ruumiillista olemassaoloaan, sosiaalista identiteettiään ja turvallisuutta. Ihminen voi olla tai kokea olevansa kuolemanvaarassa tai voi joutua todistamaan läheisen ihmisen kuolemanvaaraa. Trauma aiheuttaa ihmiselle hyvin voimakkaita oireita, jotka haittaavat normaalia elämää. Kertaluontoinen traumaattinen tapahtuma aiheuttaa ns. 1- tyypin trauman, kun taas toistuva tapahtuma, kuten esimerkiksi jatkuva perheväkivalta aiheuttaa ns. 2- tyypin trauman. Traumaattinen tapahtuma voi koskettaa yhtä tai useampaa ihmistä kerrallaan tai se voi koskettaa myös koko perhettä tai yhteisöä. (Saari 2000, 15–16.)

Tässä työssä käsitellään perheväkivallan aiheuttamaa traumaa. Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa, joka pitää sisällään lapsiin, naisiin ja miehiin kohdistuvan väkivallan. Väkivallan tekijöinä voivat siis olla miehet, naiset tai lapset. (Oranen 2004, 129.)

2.4 Trauman vaikutus kiintymyssuhteeseen

Väkivallan vaikutukset eivät paljonkaan eroa toisistaan, on lapsi sitten altistunut väkivallalle tai joutunut itse väkivallan kohteeksi. On kuitenkin selvää, että lapset, jotka sekä altistuvat väkivallalle että kokevat sitä itse oireilevat enemmän, kuin he jotka ainoastaan altistuvat väkivallalle. Oireet vaihtelevat yleensä sen mukaan, missä kehitysvaiheessa lapsi on. Esimerkiksi vauvaikäisellä häiriöt näkyvät univalverytmin- säätelyssä ja vuorovaikutussuhteiden luomisessa, kun taas leikki-ikäisellä voi olla ongelmia aggressioiden hallinnassa sekä käyttäytymisen säätelyssä ja lapsilla on havaittu myös kehityksen taantumista ja pelko-

ja. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei kaikki lapset oireile näkyvästi. (Söderholm & Kivitie- Kallio 2012, 224-225.)

Lapselle on psyykkisesti traumaattisin tilanne perheen sisällä tapahtuva pitkäkestoinen trauma, kuten perheväkivalta, sillä tapahtuman lisäksi lasta vahingoittaa luottamuksen menettäminen pahantekijään, mutta myös luottamuksen menettäminen muihin perheenjäseniin, jotka eivät auttaneet tai suojelleet. Väkivallan uhrina ollut vanhempi voi keskittyä vain omaan turvallisuuteen tai hänellä voi olla dissosiaatio – oireita siinä määrin, ettei hän pysty huomioimaan lapsen tarpeita ja näin lapsi voi kehittää vakavan kiintymyssuhdehäiriön myös ei- pahoinpitelevään vanhempaan. Lapsi saattaa uskoa, ettei hän ole arvokas ja rakastettava, kun vanhempi ei suojellut häntä. Turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi voi olla erityisen haavoittuvainen ihmisen pahantahtoisesti aiheuttamassa traumatilanteessa, sillä odotukset ihmisten hyvydestä joutuu koetukselle. (Pojjula 2007, 88- 8; Pettersson, 2001.)

Kiintymyssuhde vaikuttaa siihen, miten lapsi havaitsee ja tulkitsee uhkan. Turvallisesti kiintynyt lapsi ymmärtää, että vaikka hän ei pidä kärsimyksestä, hän selviytyy ja asiat järjestyvät. Lapsi todennäköisesti saa myös sosiaalista tukea, koska hän on kykenevä muodostamaan uusia tukevia ihmissuhteita.

Turvattomasti kiintynyt lapsi on oppinut, että kärsimys on vaaran merkki, jota on vältettävä, jos mahdollista ja traumatilanteessa lapsi pyyhki trauman pois mielestä. Välttelevästi kiintynyt lapsi yrittää kieltää tapahtuneen ja aliarvioi uhkan vakavuutta. Lapsella voi olla lähes pakonomainen tarve luottaa omiin voimiinsa ja korostaa haavoittumattomuuttaan. Ristiriitaisesti kiinnittynyt lapsi puolestaan yliarvioi uhkan vakavuutta ja aliarvioi omia voimavarojaan ja selviytymiskeinojaan. Lapsi kokee ympäristön liioitellun vaarallisena ja hänen pelkonsa laajenee helposti myös, ei vaarallisiin - tilanteisiin. (Pojjula 2007, 88-90.)

Traumaattinen kokemus saa lapsen käyttämään äärimmäisiä puolustusmekanismeja, kuten tunteiden kieltämistä ja todellisuuden vääristämistä. Lapsen on vaikea ymmärtää omia reaktioitaan ja ne pelottavat häntä. Esimerkiksi perheväkivalta tilanteessa lapset voivat käyttää selviytyäkseen ongelmakeskeisiä keinoja, jolloin he pyrkivät selvittämään riitoja tai vetäytyvät riidoista tai he voivat käyttää tunnekeskeisiä keinoja, jolloin he yrittävät tukahduttaa omia vihan ja turhautumisen tunteitaan, kaunistella näkemäänsä ja vähätellä kokeemaansa. Äärimmillään lapsi voi paeta tuskallista todellisuutta mielensisäiseen maailmaansa, joka voi johtaa dissosiaatio – oireisiin, jolloin lapsi kokee, ettei väkivalta tapahdu hänelle vaan jollekin toiselle. (Mts. 91.)

Traumatilanteen sattuessa lapsi käyttää kaikki mahdolliset voimavaransa selviytyäkseen. Ja opittu kiintymyssuhde vaikuttaa myös siihen, kuinka lapsi selviytyy traumasta, erilaiset kiintymyssuhteet luovat erityyppisiä selviytymisvoimavaroja ja riskejä. Lapsi yrittää selviytymiskeinojensa avulla suojella itseään lieventämällä tuskallista tilannetta tai vaikuttamalla ajatuksiinsa ja tunteisiinsa. Turvallisesti kiintyneillä lapsilla on paljon selviytymiskeinoja, kuten toiminnallisia keinoja vaikuttaa traumatilanteeseen, mielialojen hallintakeinoja sekä lohdun ja turvan etsimistä muista ihmisistä. Välttelevästi kiintynyt lapsi käyttää ongelmakeskeisiä selviytymiskeinoja vähätellen ja kieltämällä tunnekokemuksensa. Lapsen on vaikea selviytyä ihmisiin liittyvistä ja tunnepitoisista traumaista, kuten läheisen äkkikuolemasta. Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi puolestaan käyttää tunnekeskeisiä selviytymiskeinoja, jotka voi sisältää paniikinomaisia piirteitä. Lapsen kielteiset voimakkaat tunteet voivat siirtyä myös neutraaliin toimintaan. (Mts. 90- 91.)

Lapselle on erityisen haitallinen tilanne, jossa vanhempien välinen väkivalta, lapseen kohdistuva väkivalta ja hoidon laiminlyönti tapahtuu samanaikaisesti. Tällöin lapsi joutuu olemaan koko ajan hälytystilassa. Lapsille, jotka ovat altistuneet vakavalle väkivallalle voi kehittyä traumaperäinen stressihäiriö, PTSD.

Yleisimpiä oireita tästä ovat mieleen painuneet muistikuvat tapahtumista (esim. Painajaiset), tapahtumiin liittyvien asioiden toistaminen leikeissä, kohonnut vireystila, ärtyneisyys ja voimakkaat raivokohtaukset sekä häiriöt uni-valverytmissä. Osa lapsista pyrkii välttämään traumatilanteista muistuttavia ajatuksia sekä tunteita, eikä halua puhua eikä ehkä edes muista tapahtumista mitään. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 223-224.)

Jakosen & Mäkelän (2003) tekemässä Pro Gradu - tutkielmassa on käynyt ilmi, että perheväkivalta on ollut esteenä terveen itsetunnon kehittymiselle. Tutkimukseen osallistuvista kaksi viidestä perheväkivaltaa kokeneesta on kärsinyt myös henkisestä väkivallasta. (Jakonen & Mäkelä 2003, 63.)

Lapsen heikko itsetunto voi näkyä arkuutena tai jopa väkivaltaisena käytöksenä toisia kohtaan. Lapsi voi eristyä kavereistaan, koska lapselle on suuri tarve jäädä kotiin vartioimaan, ettei väkivallan tekijä satuta muita perheenjäseniä. Toisaalta taas varsinkin murrosiässä lapsi saattaa alkaa viettämään aikaa erityisen paljon kavereidensa kanssa. Heikko itsetunto vaikuttaa myös käsitykseen omista taidoista ja kyvyistä, joka saattaa näkyä koulussa ja oppimistuloksissa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että oppimistulokset laskivat väkivallan seurauksena, koska kodin huolien vuoksi lapsi ei pystynyt keskittymään koulussa, ei saanut läksyjentekorauhaa tai ei saanut yöllä kunnolla nukuttua. Heikko itsetunto vaikeuttaa myös väkivallasta kertomista, koska lapsi pelkää hylkäämistä ja leimaantumista. (Jakonen & Mäkelä 2003, 63-65.)

Korol (2008) toteaa artikkelissaan, että turvattoman kiintymyssuhteen omaava lapsi ei välttämättä osaa tai uskalla luoda itsenäisesti sellaisia sosiaalisia suhteita, jotka tukisivat hänen itsetuntoa ja jotka toimisivat hänelle hyvänä tukiverkostona. Korol jatkaa artikkelissaan, että hyvät sosiaaliset suhteet voivat ennaltaehkäistä pysyvien psyykkisten häiriöiden syntymistä, mutta lapsen epävar-

muus ja huonot sosiaaliset taidot voivat puolestaan johtaa alisuoriutumiseen koulussa ja harrastuksissa. (Korol 2008, 257- 261.)

Tutkimuksessa (Jakonen & Mäkelä, 2003, 68) mainittiin perheväkivallan pitkäaikaisiksi vaikutuksiksi mm. Sosiaalinen eristyminen, katkeruus, alistuneisuus, masennus, rikollisuus ja suunnitelmien sekä rakastumisen vaikeudet. Heikot oppimistulokset ja heikko itsetunto saattavat vaikeuttaa kouluttautumista sekä töiden saantia, joka taas edistää syrjäytymistä.

3 Aiemmat tutkimukset

Lastensuojelun keskusliitto on tehnyt tutkimuksen (Taipale 1998), jossa selvitettiin 1990- luvun vaihteessa peruskoulun viimeisen luokan oppilaiden väkivaltakokemuksia Suomessa. Tämän tutkimuksen mukaan suomalaisista nuorista noin 72 % oli joutunut vanhempien lievän väkivallan kohteeksi ja 8 % oli kokenut vakavaa väkivaltaa alle 14-vuotiaana. Lievän väkivallan yleisimmät muodot olivat tukistaminen ja piiskaaminen ja vakavaa väkivaltaa oli nyrkillä tai esineellä lyömistä sekä potkimista. 69 % tutkimukseen osallistuvista nuorista oli kokenut symbolista väkivaltaa, kuten nälvimistä, haukkumista ja kiroilua. Väkivallan seuraamuksia nuorten arvion mukaan on psyykkiset vaikeudet, levottomuus, ahdistuneisuus, pelko ja luottamuksen menetys vanhempiin. (Taipale 1998, 258-259.)

Kallandin & Sinkkosen tekemän tutkimuksen (2001) mukaan Pelastakaa Lapset ry:n sijoittamista lapsista yli kolmas osa oli joutunut väkivallan todistajaksi tai uhriksi ja tämän lisäksi lapsi oli usein saanut osakseen puutteellista hoivaa ja huolenpitoa. Tutkituilla lapsilla oli kasvuympäristössään keskimäärin seitsemän erilaista puutteellista ja traumaattista tekijää. (Kalland 2003, 208.)

Raija- Leena Punamäki on tutkinut (1982, 1997,1998, 2001) mm. traumaattisten sotakokemusten yhteyttä lasten emotionaalisiin-kognitiiviseen kehitykseen ja sel-

viytymiseen sekä symbolisten prosessien, kuten uni ja leikki suojelevaa vaikutusta. Hän toteaa artikkelissaan (2003), että ensimmäisen vuoden aikana opitut mallit tunteiden ilmaisusta, vuorovaikutuksesta ja syy-seuraussuhteista ovat tärkeitä myöhemmän kehityksen ja psyykkisen selviytymisen kannalta. Hänen mukaan kiintymyssuhde mallit aktivoituu traumatilanteessa, sillä ne ovat kehittyneet suojelemaan psyykkistä eheyttä uhkaavissa ja vaarallisissa tilanteissa. (Punamäki 2003, 197.)

Patricia M. Crittenden (2003) on tutkinut paljon kiintymyssuhdetta ja sen vaikutusta lapsen kehitykseen. Vaarallinen käyttäytyminen ja vaaralliset ympäristöt: 35 vuotta tutkimusta pahoinpitelyn vaikutuksista lapsen kehitykseen – artikkelissaan (2003) hän käsittelee pahoinpitelyn vaikutusta lapsen kehitykseen. Hän mukaan pahoinpidellyt lapset oppivat, mitkä ovat vaaran enteet, miten vaaratilanteen voi ennaltaehkäistä ja miten saadaan aikaan turvallisuutta lisäävää hoivaamista. Hän tuo esiin sen, että lapsen käyttäytymistä arvioitaessa on otettava huomioon tämä heidän ehdollistunut valppautensa vaaran merkkeihin ja kykynsä saada hoivaa vanhemmilta, jotka saattavat olla myös vaaran lähde. (Crittenden 2003,115.) Crittenden toteaa kyseisessä artikkelissaan myös että, vanhemman ”tapa” pahoinpidellä lasta on usein omilta vanhemmilta opittu ja peritty. Hän tuo esiin, että lapsiin kohdistettu väkivalta ei ole vain satunnaista käyttäytymistä, vaan se on jatkuvaa ja kertoo myös siitä, että perheen muissakin sisäisissä suhteissa on ongelmia. (Crittenden 2003, 124.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Työn tarkoituksena on tuottaa tietoa Keski-Suomen turvakodille siitä, miten perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta tuetaan. Työn tavoitteena on tutkia kirjallisuuskatsauksen avulla tukemisen keinoja, joilla

voidaan vahvistaa perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta. Tutkimuskysymykset ovat:

1) Miten tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea?

2) Millaisia osa-alueita lapsen kehityksessä on huomioitava turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa?

Kirjallisuuskatsauksen avulla kartoitetaan mitä tietoa valitusta aiheesta on jo olemassa, miten paljon, millaisista näkökulmista ja millaisin menetelmin aihetta on aikaisemmin tutkittu. Kirjallisuuskatsauksella haetaan vastausta tutkimuskysymykseen ja sen avulla pyritään hahmottamaan työn aiheen kokonaisuutta. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tuoda esille erilaisia näkökumia, tutkimusasetelmia sekä tuloksia, niitä kriittisesti arvioiden. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 108-110)

Kuivailevalla, eli narratiivisella kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan yleiskatsausta, jossa on tutustuttu aiempiin tutkimuksiin ilman tarkkoja metodistisia sääntöjä. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tiivistää aiemmista tutkimuksista saatu tieto ilman systemaattista seulaa ja tuottaa tästä lyhyt, ytimekäs ja helppolukuinen yhteenveto. (Salminen 211, 12-13.)

Kirjallisuuskatsauksessa on viisi erivaihetta, jotka ovat tutkimusongelma asettelu, aineiston hankkiminen, arviointi, analyysi sekä tulosten esittely. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa näitä vaiheita ei kuitenkaan seurata niin tarkasti, kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa. (Salminen 2011, 14; Johansson, Axelin, Stolt & Ääri 2007, 4.)

Opinnäytetyön aihe nousi esiin, kun turvakodin henkilökunta pyysi tietopakettia, jota voisi hyödyntää työskentelyyn, joissa on mukana sekä lapsi että van-

hempi. Aihe oli laaja, joten rajasin aihetta, niin että etsin menetelmiä joilla voidaan tukea lapsen ja vanhemman välistä turvallista kiintymyssuhdetta.

Suunnitelma vaiheessa mietin opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitteita sekä tutkimuskysymyksiä ja määrittelin myös työhön liittyvät käsitteet. Suunnitelman teko oli hyödyllistä, sillä sitä tehdessä moni asia ja ennen kaikkea aihe tarkentui. Suunnitelman pohjalta oli helppoa jatkaa työtä ja aineiston keruuta.

Vastaamalla tutkimuskysymykseen saadaan tietoa siitä, mitkä ovat tutkimuksissa todettu vaikuttaviksi keinoiksi vaikuttaa kiintymyssuhteen paranemiseen ja mitä kehityksen osa-alueita kiintymyssuhteen tukemisessa tulee huomioida.

4.2 Aineiston keruu

Tutkimuskysymysten asettelun jälkeen valitaan työssä käytettävät menetelmät, kuten hakutermit ja tietokannat. (Johansson 2007, 6.) Tämän työn keskeisiä käsitteitä ovat; kiintymyssuhde, perheväkivalta, itsetunto, tunnetaidot ja lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. Hakutermejä löytyi alan artikkeleista sekä yleisestä suomalaisesta asiasanastosta. Lopullisiksi hakutermeiksi valikoituivat; Kiintymyssuhde, vanhempi-lapsisuhde, itsetunto, itsetunnon tukeminen, vuorovaikutus, lapsen ja vanhemman vuorovaikutus ja tunnetaidot.

Taustatietoa kiintymyssuhteesta, perheväkivallasta ja itsetunnosta löydettiin alan oppikirjoista, mutta myös luotettavilta internet- sivustoilta kuten terveyskirjastosta. Tietokannat, joista etsittiin lisätietoa, olivat Doria, Elektra, Arto ja Melinda. Alan kirjallisuutta haettiin Janet- tietokannan kautta ja tarvittavat kirjat saatiin oppilaitoksen kirjastosta. Käytetyt hakusanat olivat: Kiintymyssuhde, itsetunto, vuorovaikutus, tunteiden ilmaisu ja perheväkivalta.

Hakusanoilla löytyi melko paljon osumia kaikista tietokannoista ja jonkin verran löytyi myös muuta, kuin tutkituksi osoitettua tietoa. Hakutulosten vähentämiseksi rajasin aikavälin vuosiin 2000-2016 ja lisäksi rajasin haun vain suomenkieliseen artikkelihin. Näiden rajausten jälkeen hakutuloksia löytyi eri tietokannoista seuraavasti; Doria 436, Elektra 36 ja Melinda 289. Lähteeksi hyväksyttiin ainoastaan ne artikkelit, joista oli saatavilla koko teksti e-aineistona. Valittuja tutkimuksia oli kahdeksan. Tutkimuksia ja tiedartikkeleita aiheesta löytyi hyvin ja riittävästi. Käytetyt hakusanat, saadut hakutulokset, sisäänottokriteerit ja valitut lähteet on kuvattu alla olevassa taulukossa.

Taulukko 1. Aineistonhaku

Tietokannat	Hakusanat ja hakutulokset	Sisäänottokriteerit	Valitut tutkimukset
Melinda	Kiintymyssuhde 96 Itsetunnontukeminen 34 Tunnetaidot 159	- Vain suomenkieliset artikkelit - Julkaistu vuosina 2000-2016 - Koko teksti saatavilla E - aineistona	Kiintymyssuhde 0 Itsetunnontukeminen 0 Tunnetaidot 3
Elektra	Kiintymyssuhde 6 Tunnetaidot 1 Itsetunto 22 Perheväkivalta 28 Vuorovaikutus 1		Kiintymyssuhde 1 Tunnetaidot 1 Itsetunto 1 Perheväkivalta 1 Vuorovaikutus 1

Doria	Kiintymyssuhde 40		Kiintymyssuhde 0
	Tunnetaidot 14		Tunnetaidot 0
	Itsetunto 382		Itsetunto 0

Kirjallisuutta hain Janet- tietokannan kautta. Hakusanoilla tuloksia löytyi yhteensä 473. Lähteeksi valikoitui ne teokset, jotka on kirjoitettu suomenkielellä ja jotka käsitteli lapsen itsetuntoa tai tunnetaitoja sekä lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta tai vuorovaikutusta. Valittuja teoksia oli 15. Kirjallisuushaku on kuvattuna alla olevassa taulukossa 2.

Taulukko 2. Kirjallisuushaku

Hakukone	Hakusanat ja hakutulokset	Sisäänottokriteerit	Valitut teokset
Janet	Kiintymyssuhde 38	- Kirjoitettu suomenkielellä	Kiintymyssuhde 3
	Itsetunto 116	- Käsittelee lapsen itsetuntoa ja tunnetaitoja	Itsetunto 5
	Perheväkivalta 92		Perheväkivalta 3
	Lapsen ja vanhemman vuorovaikutus 88	- Käsittelee lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta	Vuorovaikutus 2
	Tunnetaidot 139		Tunnetaidot 2

Kiintymyssuhteesta ja perheväkivallasta on tehty paljon ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä, mutta niitä ei kuitenkaan opinnäytetyöhöni hyväksynyt. Jonkin

verran löysin myös aiheeseen liittyviä graduja, joista muutama hyväksyttiin tämän työn lähteeksi. Työssä käytetyt tutkimukset ja artikkelit on taulukoitu liitteessä 2.

4.3 Sisällönanalyysi

Valitun aineiston jälkeen on aineiston analysoinnin vuoro, jossa vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Analysoinnin tarkoituksena on antaa monipuolinen ja selkä kuva tutkitusta aiheesta. Kerättyä aineistoa voidaan lähestyä, joko induktiivisesti eli aineistolähtöisesti tai deduktiivisesti eli teorialähtöisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 107).

Tässä opinnäytetyössä käytetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jossa kaikki tuotettava tieto nousee analysoitavasta aineistosta. Aineistoa käydään läpi systemaattisesti etsien siitä vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa pääpaino on nimensä mukaan aineistossa. Aineistolähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että analyysissä edetään yksittäisistä havainnoista yleisimpiin väitteisiin. (Eskola & Suoranta 1998, 83.) Aineiston analysoinnissa on kuusi eri vaihetta, jotka ova; aineistoon perehtyminen, aineiston koodaus, aineiston pelkistäminen eli redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi sekä aineiston abstrahointi. Kerätystä aineistosta tulee määritellä analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana tai sanayhdistelmä, lause, lausema tai ajatuskokonaisuus. (Kyngäs, Vanhanen 1999, 5).

Aineiston koodaus vaiheessa, jota tutkimuskysymykset ohjaavat, tiivistetään tai pilkotaan aineistoa osiin muodostamalla alkuperäisilmauksia, jolloin analysoitavasta aineistosta saadaan karsittua epäoleellista tietoa pois. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Pelkistämisvaiheessa aineistosta tiivistetyt ja pelkistetyt alkuperäisilmaukset pelkistetään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Esimerkiksi pelkistytystä ilmauksesta; artikkelista poimittu alkuperäisilmaus ”lapsen varhaisella kiintymyssuhteessa on aina vaikutusta myöhempisiin ihmissuhteisiin”, pelkistetään ilmaisuksi ”lapsen varhaisella kiintymyssuhteella on vaikutusta myöhempisiin ihmissuhteisiin.” Ryhmittely eli klusterointi vaiheessa aineistosta poimitut pelkistetyt ilmauksen käydään läpi ja samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään alaluokiksi ja nämä alaluokat nimetään mahdollisimman kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110 - 111.)

Ryhmittelyn jälkeen on käsitteellistämisen vuoro. Tässä vaiheessa alaluokkia yhdistetään erottelemalla tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostamalla niistä käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009,111.) Tämän työn sisällönanalyysi on esitetty liitteessä 1.

5 Kiintymyssuhteen tukeminen

5.1 Lapsen tarpeisiin vastaaminen

Vastaamalla lapsen tarpeisiin aikuinen viestii lapselle turvallisuutta ja luottamusta siitä, että hänellä on aina tarvittaessa saatavilla turvallinen aikuinen. Samalla lapsi myös kokee, että hänen tarpeensa ovat ymmärrettäviä ja arvokkaita, mikä taas parantaa lapsen itseluottamusta.

”Vastaamalla lapsen tarpeisiin lapsi oppii, että hän voi kääntyä aina aikuisen puoleen ja hän voi ilmaista kaikki tunteensa sellaisenaan, eikä hänen tarvitse muunnella tunteitaan tai käyttäytymistään sen mukaan mitä aikuinen mahdollisesti kestää tai vaatii.”
(Rusasen 2011, 82.)

Lapsen tarpeisiin vastaaminen on siis tärkeä osa turvallisen kiintymyssuhteen kehittymisessä, sillä turvallinen kiintymyssuhde muodostuu silloin, kun lapsen tarpeisiin vastataan tarkoituksenmukaisesti, oikea-aikaisesti ja lapsi huomioonottaen. Vanhemman tulee siis olla tarkkana huomioimaan lapsen tarpeita ja vastaamaan niihin. Vanhemman tulee myös ottaa lapsen odotukset, toiveet ja vaatimukset vakavasti.

”Lapsen ja vanhemman välinen luonnollinen vuorovaikutus ja suhde ovat olennainen osa turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista. Se voi olla sylissä pitämistä, vatsaan puhaltamista, kylvettämistä, rohkaisemista, ilmaan nostamista tai höpöttämistä.”

(Jernberg & Booth 2003, 37–38; Lyytinen & Lyytinen 2003, 118; Tamminen 2004, 46–47).

Tästä nousee esiin se, että turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseen riittää tavallinen ja yksinkertainenkin arki, jossa vanhempi huomioi lasta, touhuaa hänen kanssaan ja vastaa hänen tarpeisiin. Lapsen kanssa yhdessä oleminen edesauttaa lapsen tarpeisiin vastaamista, sillä silloin vanhempi on tietoinen lapsen tarpeista ja tunteista.

5.2 Vuorovaikutus ja kohtaaminen

Nykyisin korostetaan paljon vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksessä. Hyvä lapsen ja vanhemman välinen hyvä vuorovaikutus mahdollistaa sen, että vanhempi on tietoinen lapsen tarpeista ja pystyy vastaamaan niihin. Hyvässä vuorovaikutuksessa on tärkeää, että vanhempi on aidosti läsnä lapsen kanssa ja iloitsee hänestä ja hänen kanssaan.

"Lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on tärkeää, että vanhempi iloitsee lapsestaan ja nauttii hänen seurasta, sillä näin lapsi kokee olevansa tärkeä ja hänen itsetuntonsa vahvistuu." (Korhonen 2008,3.)

Myönteinen vuorovaikutus siis viestii lapselle tunnetta siitä, että hän on vanhemmille tärkeä ja vanhemmat rakastavat häntä ja on sen vuoksi tärkeä osa turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista. Lapselle on myös tärkeää vanhemman kanssa yhdessä vietetty aika ja arjen ilot tuovatkin lapselle yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen tunnetta, minkä vuoksi on tärkeää muistaa nauttia arjesta lapsen kanssa yhdessä.

" Lapsi tarvitsee päivittäin lämpimiä kohtaamisia ja kiireetöntä aikaa, jolloin vanhempi on aidosti läsnä." (Viljamaa 2008, 32- 35)

Aidon läsnäolon merkitys on myös korostunut viime aikoina, koska ihmiset alkavat olemaan yhä kiireisempiä ja myös älypuhelimet yms. vievät usein huomion pois lapsesta. Aito läsnäolo tarkoittaa sitä, että vanhempi katsoo lasta, on kiinnostunut lapsen asioista, hyväksyy lapsen ajatukset /tunteet ja koskettaa lasta. Pienetkin yhdessä rauhassa vietetyt hetket ovat lapselle tärkeitä ja merkityksellisiä. Vanhemmat valittavat joskus, että heillä on liian vähän yhteistä aikaa lasten kanssa, mutta lapsen ottaminen mukaan arkisiin tekemisiin auttaa ongelmassa. Lapset auttavatkin mielellään esimerkiksi ruoan valmistuksessa, pyykin laittamisessa tai siivoamisessa.

"Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa suurin osa viestinnästä on sanatonta." (Kauppila 2005, 19-20)

Sanaton viestintä tarkoittaa ilmeitä, eleitä ja asentoja. Viestinnästäämme suurin osa on sanatonta ja sanaton viestintä merkitseekin usein enemmän kuin sanat.

"Lapsi lukee sanoja paremmin kuin kuulee." (Korhonen 2008,1.)

Tästä johtuen siis onnistuneen vuorovaikutuksen takaamiseksi vanhemman on oltava herkkänä tunnistamaan lapsen sanattomia viestejä ja vastaamaan niihin. Tästä voidaan myös ajatella, että lapselle on tärkeää, että vanhempi koskettaa ja katselee häntä, sillä näin vanhemman rakkaus välittyy lapseen.

Yksi vanhemman tehtävä on myös auttaa lasta erilaisten tunteiden tunnistamisessa ja niiden käsittelyssä. Hyvä vuorovaikutus mahdollistaa sen, että vanhempi on tietoinen lapsen erilaisista tunteista. Tunnetaitojen kehittymisestä ja tukemisesta on kerrottu lisää kappaleessa 6.3.

6 Lapsen kehityksen osa-alueet turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa

6.1 Lapsen vuorovaikutustaidot ja niiden kehittyminen

Vanhemmalla on suuri rooli lapsen vuorovaikutustaitojen kehittämisessä, sillä lapsi tarvitsee vuorovaikutustaitojen kehittymiseen vanhemmalta esimerkkiä ja yhdessäoloa.

"Lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät vanhemman kanssa yhdessä tekemisestä, kokemisesta ja elämysten jakamisesta." (Jernberg & Booth 2003, 37–38; Lyytinen & Lyytinen 2003, 118; Tamminen 2004, 46–47).

"Yksinkertainenkin arkinen ja inhimillinenkin vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on uskomattoman rikasta ja monitahoista." (Lyytinen & Lyytinen 2003, 118; Tamminen 2004, 46–47).

Vuorovaikutustaitojen kehittymiseen siis riittää arjen pienetkin hetket, kuten ruoan laittaminen yhdessä, sylissä pitäminen, kylvettäminen, höpöttäminen ja yhdessä nauraminen. Riittää, että vanhempi juttelee lapselle näissä arkisissa

hetkissä, nimeää erilaisia tunteita ja tapahtumia mitä arjessa tulee vastaan ja ohjaa sekä neuvoo lasta erilaisissa tilanteissa. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ei myöskään aina tarvitse sanoja, vaan se voi olla myös vierekkäin olemista, yhdessä yrittämistä, yhdessä nauramista, yhdessä löhöilyä tai kasvoista kasvoihin katsomista.

6.2 Lapsen itsetunnon kehittäminen

Itsetunto on ihmisen kyky pitää itsestään ja luottaa itseensä heikkouksistaan huolimatta. Itsetunto on myös kykyä nähdä oma elämänsä tärkeänä sekä ainutkertaisena.

"Itsetunto on osa ihmisen persoonallisuutta ja temperamenttia, se muotoutuu ja muokautuu koko ihmisen elämän aikana." (Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2008, 8-15.)

Itsetunto on siis tärkeä osa ihmisen persoonallisuutta ja se vaikuttaa kaikkiin valintoihin ja tekemisiin, mitä ihminen tekee. Itsetunto muodostuu monista eri tekijöistä mm. ihmisen tunteista ja ihmissuhdetaidoista, mutta jokaisella siihen kuitenkin vaikuttavat eri tekijät.

"Lapsen itsetunto kehittyy vanhemmilta saadusta hoivasta, huolenpidosta, rakkaudesta sekä sanoista ja teoista." (Juusola 2011, 146- 160.)

Lapsen itsetuntoon siis vaikuttaa vahvasti vanhemmat ja perhe, mutta siihen vaikuttaa myös kaikki muutkin aikuiset, jotka ovat lapsen kanssa tekemisissä. Lapsen itsetunto muuttuu myös kehityksen mukana ja siihen vaikuttaa kaikki tapahtumat ja kokemukset. Itsetuntoa voi vahvistaa ja muokata, mutta se ei aina ole helppoa, jos itsetunnon perusrungossa on vaurioita ja takana rankkoja traumoja.

”Yksi tärkeimmistä keinoista itsetunnon tukemisessa on lapsen ja aikuisen yhdessä olo, on tärkeää että aikuiset viettävät lapsen kanssa aikaa ja tekevät erilaisia asioita hänen kanssaan.” (Roberts 2002, 116- 117.)

Tässäkin asiassa siis korostuu vanhemman rooli sekä läsnäolon ja yhdessä tekemisen merkitys. Olemalla läsnä vanhempi kykenee havaitsemaan lapsen itsetunnon haavat ja pystyy auttamaan niiden korjaamisessa. Läsnäolo arjessa on kaikkein tärkeintä, sillä haasteet, vaikeudet tai tarve puhua ei katso aikaa eikä paikkaa ja lapselle on tärkeää, että hänellä on aina tavoitettavissa turvallinen aikuinen. Yksi vanhemman tehtävistä onkin vahvistaa lapsen tunnetta siitä, että hän voi kääntyä aina aikuiseen puoleen ja lapsen on tärkeä tietää, ettei aikuisen usko ja välittäminen häviä, vaikka lapsi tekisi virheitä tai epäonnistuisi.

”Uskomalla lapseen ja nostamalla esiin lapsen osaamista, onnistumisia ja hyviä ominaisuuksia aikuinen tukee lapsen itsetuntoa kymmenen kertaa tehokkaammin kuin korostamalla vikoja ja virheitä.” (Cacciatore ym. 2008, 264.)

Vanhemman tulee siis kehua lasta ja antaa hänelle positiivista palautetta pienistäkin asioista. Lapsen kanssa on hyvä tehdä asioita, joista hän saa onnistumisen kokemuksia ja iloa. Vanhemman tulee muistaa, että jokainen lapsi on yksilö ja lapsen tulee saada olla itsensä ja hänet tulee kohdata yksilönä. Itsetunnon kehittymiseen lapsi tarvitsee myös epäonnistumisen kokemuksia, joiden käsitteelyyn hän tarvitsee vanhemmalta tukea ja tsemppausta. Vanhemman on hyvä tarkkailla lapsen puhetta itselleen ja hänen uskoa itseensä ja jos lapsi moittii tai vähättelee itseään on vanhemman hyvä pyrkiä korjaamaan lapsen asennetta.

”Hyvän itsetunnon omaava lapsi suhtautuu ympäristöönsä, tulevaisuuteensa ja itseensä toiveikkaan luottavasti.” (Cacciatore, ym. 2008, 8-15.)

Itsetunnon tukeminen kasvatuksessa on siis tärkeää, koska voidaan ajatella, että hyvä itsetunto edistää lapsen kasvua ja kehitystä tasapainoiseksi ihmiseksi. Hyvän itsetunnon ansioista lapsi on avoin ja tulee hyvin toimeen muiden kanssa. Lapsi uskaltaa tuoda esiin omia mielipiteitä eikä ole muiden johdateltavissa. Hyvän itsetunnon omaava lapsi myös hyväksyy itsensä sellaisena kuin on ja hän luottaa omiin kykyihinsä ja ominaisuuksiinsa ja hyväksyy myös puutteen-
sa.

6.3 Lapsen oppimisen vahvistaminen ja tunnetaitojen kehittäminen

Vanhempi toimii lapselle esimerkkinä monissa eri tilanteissa. Lapsi oppii vanhemmalta mm. sen miten itseä ja muita kohdellaan ja miten erilaisiin tunteisiin reagoidaan ja miten niitä käsitellään. Niin kuin aiemmin jo nousi esille, niin lapsi oppii vanhemmilta myös sen, onko hänen tarpeensa ja ajatuksensa tärkeitä ja ymmärrettäviä.

”Turvallisen kiintymyssuhteen avulla lapsi oppii tunnistamaan omia ja muiden tunteita” (Salo & Flykt 2013, 409.)

Turvallisella kiintymyssuhteella voidaan siis ajatella olevan positiivisia vaikutuksia myös tunnetaitojen harjoittelussa, sillä kun vanhempi vastaa lapsen tunneperäisiin viesteihin ja auttaa lasta nimeämään ja käsittelemään tunteita, niin lapsi oppii tunnistamaan ensiksi omia tunteita ja sitten myös muiden ja oppii tätä kautta ymmärtämään itseään sekä toisia ihmisiä.

”Lapsen tulisi saada kokea kaikki erilaiset tunteet, kuten esimerkiksi viha, rakkaus, pelko ja pettymys turvallisen aikuisen kanssa, joka osaa auttaa lasta tunteiden käsittelyssä ja joka uskaltaa asettaa lapselle rajat.” (Alijoki 1998, 18-19.)

Lapsi siis tarvitsee aikuista tunteidensa käsittelyyn ja tässä tulee huomioida se, että tunne-elämä alkaa kehittyä jo varhaisessa vuorovaikutuksessa, eli siis jo pieni lapsi oppii, kuinka tunteita pitää ilmaista ja mitkä tunteet ovat hyviä ja mitkä pahoja. Voidaan siis ajatella, että jo vauvaiästä alkaen on tärkeää, että vanhempi myötäilee lapsen tunteita, eli lohduttaa itkevää vauvaa ja iloitsee nauravan vauvan kanssa.

”Lapsi ei opi tunteitaan, jos hän ei saa vanhemmalta peilausta omille tunteilleen ja niinpä lapsi oppii tunnistamaan ainoastaan ne tunteet, joita vanhempi hänelle peilaa omissa tunteissaan.” (Puolimatka 2010, 312- 313.)

Lapsi tarvitsee siis läheisen kiintymyssuhteen sellaiseen ihmiseen, joka on tietoinen omista tunteistaan ja osaa käsitellä niitä, sillä näin lapsi pystyy tunnistamaan myös omia tunteitaan. Tunteidenharjoittelulla pyritään siihen, että lapsi oppisi tunnistamaan ja nimeämään omia tunteita sekä oppisi miettimään mistä jokin tietty tunne tulee. Tunteidenharjoittelussa on tärkeää, että vanhempi sanoittaa lapsen tunteita ja tässä kuvalla on tärkeä merkitys, sillä se selkeyttää tunteita, jotka ovat muuten ehkä vaikeasti ymmärrettäviä. Tunteisiin liittyviä ilmeitä voidaan myös esimerkiksi piirtää ja nimetä yhdessä ja samalla konkretisoida, millainen ilme ja millainen tunne voisivat liittyvät yhteen. Samalla voidaan miettiä syy-seuraussuhdetta.

”Tunteiden säätely on perusta perusturvallisuudelle ja kun vanhempi on hyvä säätelmään omia tunteitaan, niin sillä on positiivisia vaikutuksia lapseen. Kun lapsi tuntee olonsa turvalliseksi hän voi suunnata huomionsa itsestään ulospäin, eli toisin sanoen lapsi on utelias, leikkisiä ja hän uskaltaa tutkia ympäristöön ja luoda ihmissuhteita.” (Sinkkonen 2008, 88)

Tästä voidaan ajatella, että yksi vanhemman perustehtävistä on auttaa lasta säätelmään omia tunteitaan, mutta jotta vanhempi voi tukea lapsen tunteita,

hänen tulee hallita omat tunteensa. Turvallisen kiintymyssuhteen avulla lapsi voi turvallisesti kokea mielihyvää ja kestää pahaa oloa, sillä silloin lapsen viesteihin reagoidaan johdonmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Rakastava ja sensitiivinen vanhempi sekä lapsen kotoa opitut toimintatavat tukevat lapsen tunnetta siitä, että hän on hyvä juuri sellaisena kuin on.

7 Pohdinta

Työn tavoitteena oli kuvata kirjallisuuskatsauksen avulla, miten perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea. Kiintymyssuhde on aiheena laaja ja siitä löytyi paljon tietoa, joten työhön laitettavan tiedon rajaaminen oli haastavaa. Mielestäni kuitenkin pääsin tavoitteeseen ja löysin teoriasta hyviä ja käytännöllisiä tukemisen keinoja turvallisen kiintymyssuhteen tukemiseen. Opinnäytetyön aihe oli itselleni mieluisa ja tarpeellinen myös tulevaa työelämää ajatellen. Työtä tehdessä ymmärsin kuinka laaja aihe kiintymyssuhde on ja kuinka moneen asiaan se ihmisen elämässä vaikuttaa, tämä herätti mielenkiinnon tutkia asiaa lisää, jotta työelämässä osaan tukea kiintymyssuhdetta paremmin.

7.1 Työn luotettavuus ja eettisyys

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuuden parantamiseksi on siihen käytettävä aineisto käytävä läpi tarkasti ja kriittisesti. Aineistoa tulee verrata keskenään ja tutkimuksia tulee arvioida eri näkökulmista ja asetelmista. Aineistoa valittaessa tulee muistaa lähdekritiikki ja aineisto tulee valita tieteellisesti kriteerit täyttävistä julkaisuista ja lähteistä. Toisen tekstiä ei saa plagioida, vaan tekstiä lainatessa tulee huomioida asianmukaiset lähdemerkinnät. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara. 2001, 26-28 & 109.) Tämän työn lähdemerkinnät on tehty Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportointiohjeiden mukaisesti.

Kirjallisuuskatsauksen aineistona toimii aikaisemmin tuotettu tieto, jota kerätään valittujen kriteerien perusteella ja aineistoa luokitellaan ja analysoidaan. Tämän vuoksi kirjallisuuskatsauksen luotettavuus perustuu tekijän työprosessiin ja sen dokumentointiin raportissa. Raportointi on tärkeää siksi, että lukija pystyy tarkastelemaan prosessin kulkua. (Kääriäinen & Lahtinen 2006, 38) Tässä opinnäytetyössä aineisto on haettu eri tietokannoista sisäänotto- ja poissulkukriteereitä hyödyntäen ehkäisten systemaattisia virheitä (Axelin & Pudas-Tähkä 2007, 48). Työn luotettavuutta heikentävänä tekijänä voidaan pitää sitä, että työ on tehty yksin ja sen vuoksi aineiston käynyt läpi vain yksi henkilö.

7.2 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen tuloksista nousi esiin keinoja, joilla voidaan tukea perheväkivaltaa kokeneen lapsen turvallista kiintymyssuhdetta. Tuloksissa käsitellään tarkemmin mitä keinot voisivat olla.

Tuloksissa nousi esiin se, kuinka kiintymyssuhteeseen muodostumiseen vaikuttaa se miten lapsen tunneperäisiin viesteihin reagoidaan, reagoiko aikuinen lapsen tunneperäisiin viesteihin vai ei ja jos on hän reagoi niin miten hän se tekee suhteessa lapsen odotuksiin. Lapselle tuottaa hyvää olo ja luottamusta, kun vanhempi vastaa hänen tarpeisiinsa ja samalla lapsi oppii säätelemään itseään ja luottamaan itseensä, jonka seurauksena lapselle alkaa kehittyä hyvä itsetunto. Lapsen ja vanhemman välinen hyvä vuorovaikutus mahdollistaa sen, että aikuinen pystyy vastaamaan lapsen tarpeisiin oikeanaikaisesti ja oikein, jolloin lapsi kokee tulleensa ymmärretyksi. Samalla lapsi oppii, että hän voi kääntyä aikuisen puoleen ja voi ilmaista kaikki tunteet sellaiseen. Tämä luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Turvallisella kiintymyssuhteessa lapsi oppii tunnistamaan omia ja muiden tunteita, jolloin lapsi kykenee ymmärtämään itseään ja hallitsemaan käytöstään.

Vahvistamalla lapsen itsetuntoa ja tunnetaitoja sekä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta voidaan siis tukea myös turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä.

Tämän työn tuloksissa nousi esiin, kuinka tärkein asia lapsen itsetunnon tukemisessa on lapsen ja aikuisen yhdessä olo ja se, että lapsi ja vanhempi tekevät asioita yhdessä. Lisäksi uskomalla lapseen ja korostamalla lapsen osaamista, onnistumista ja hyviä ominaisuuksia aikuinen tukee lapsen itsetuntoa kymmenen kertaa paremmin, kuin nostamalla esiin lapsen vikoja ja virheitä. Lapsi oppii tunnistamaan omia tunteitaan peilaten, niitä vanhemman tunteisiin ja sen vuoksi lapsi tarvitsee lähelleen ihmisen, joka tunnistaa omat tunteensa ja osaa käsitellä niitä.

Tunnetaitoja tulosten mukaan harjoitellaan tunnistamalla ja havainnoilla omia tunteita. Omia tunteita opetellaan tietoisesti etsimällä nimiä erilaisille tunteille ja kuvaamalla kokemusta ja miettimällä tunteen syytä ja ilmaisua. Tunteisiin liittyviä ilmeitä voidaan esimerkiksi piirtää ja nimetä yhdessä ja samalla voidaan pohtia millainen ilme ja tunne voisivat liittyä yhteen. Kuvalla on suuri merkitys tunteiden harjoittelussa, sillä se konkretisoi ja selkeyttää tunteita.

Tuloksista selvisi, että lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät vanhemman kanssa yhdessä tekemisestä ja kokemisesta. Vuorovaikutus taitojen kehittämiseen lapsi tarvitsee aikuiselta neuvoja, kieltoja ja ohjeita. Lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa on tärkeää, että vanhempi iloitsee lapsestaan ja nauttii hänen seurastaan, sillä näin lapsi kokee itsensä tärkeäksi. Lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta suurin osa sanatonta viestintää. Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta on esimerkiksi yhdessä yrittäminen, vierekkäin oleminen, nauraminen ja itkeminen yhdessä, löhöily ja laiskottelu sekä kasvoista kasvoihin katsominen.

Tuloksia tarkastellessa ilmeni, että lapsen ja vanhemman välisellä hyvällä vuorovaikutuksella on todella iso merkitys turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa. Hyvän vuorovaikutuksen lisäksi tärkeäksi asiaksi nousi lapsen tunneperäisten viestien huomioiminen ja niihin reagoiminen. Hyvän vuorovaikutuksen ja sitä kautta myös hyvän itsetunnon ja tunnetaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että vanhempi tekee lapsen kanssa asioita yhdessä ja että lapsen kanssa jaetaan kaikki elämän ilot ja surut. Lapsen tulisi saada kokea erilaiset tunteet, kuten esimerkiksi viha, rakkaus, pelko ja pettymys turvallisen aikuisen kanssa, joka osaa auttaa lasta tunteiden käsittelyssä ja joka uskaltaa asettaa lapselle rajat.

Yhteenvedona tuloksista voidaan sanoa, että turvallisen kiintymyssuhteen tukemisessa tärkeää on, että vanhempi viettää lapsen kanssa aikaa, on hänen elämässään aidosti läsnä ja kuuntelee häntä. On myös tärkeää muistaa, että jotta vanhempi kykenee tukemaan lasta, hänen täytyy itse ymmärtää ja havainnoida omaa käytöstään.

6.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheiksi tämän työn pohjalta nousee erityisesti kysymys siitä, miten lapsuudessa koettu trauma ja siitä mahdollisesti aiheutunut kiintymyssuhdehäiriö vaikuttaa myöhemmin elämässä. Lisäksi sosiaalialan näkökulmasta merkityksellistä olisi tutkia myös sitä, miten turvallista kiintymyssuhdetta voidaan tukea, kun lapsi sijoitetaan tai otetaan huostaan.

Lähteet

Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy.

Crittenden, P. 2003. Vaarallinen käyttäytyminen ja vaaralliset ympäristöt: 35 vuotta tutkimusta pahoinpitelyn vaikutuksista lapsen kehitykseen. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Dark Oy

Ensi- ja turvakotienliitto. N.d. Turvakodit. Viitattu 15.4.2016.

<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/turvakodit/>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Vastapaino.

Golding, K. 2014. Hoitava kiintymys - terapeutin vanhemmuus. Tampere: PT- kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 10. p. Helsinki: Tammi.

Jakonen, A & Mäkelä, K. 2003. Perheväkivalta lapsuuden muistoissa. Kasvatustieteen Pro Gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.10.2016

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10356/G0000182.pdf?sequence>

Johansson, K. 2007. Kirjallisuuskatsaukset – huomio systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen. Teoksessa Kirsi Johansson, Anna Axelin, Minna Stolt ja Riitta-Liisa Ääri (toim.). Systemaattinen 32 kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja. Sarja A51. Turku: Turun yliopisto.

Jernberg, A. & Booth, P. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus.

Juusola, M. 2011. Vahvaksi rakastetut lapset. Otava: Keuruu.

Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot : vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Jyväskylä : PS-kustannus.

Kalland, M. 2003. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Dark Oy

Korol, Susan (2008) Familial and Social Support as Protective Factors Against the Development of Dissociative Identity Disorder. *Journal of Trauma & Dissociation* 9(2), 249–267.

Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja ohjauksen apuvälineenä. Viitattu 19.10.2015.

<http://www.thl.fi/documents/10542/473773/vuo0vovaikutusleikkiopas.pdf>

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede*. 3-11.

- Lyytinen, P. & Lyytinen, H. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) *Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle*. Helsinki: Wsoy.
- Oranen, M. 2004. *Lapsi ja perheväkivalta. Lapsen kaltoinkohtelu*. Helsinki: Duodecim
- Petterson, P. 2001. *Matkalla eheämmäksi ja elävämmäksi*. Teoksessa *Matkalla eheäksi ja eläväksi. Traumaterapiakeskuksen loppuraportti 1999- 2002*. Toim. P. Saarinen, H. Lahti, R. Parttimaa. Oulu: Kalevaprint Oy.
- Pojjula, S. 2007. *Lapsi ja kriisi*. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.
- Punamäki, R-L. 2003. *Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen välinen yhteys*. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Vantaa: Dark Oy
- Puolimatka, T. 2010. *Kasvatus, arvot ja tunteet*. 2.painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Rusanen, E. 2011. *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Porvoo: Bookweel Oy.
- Roberts, Rosemary & Roberts, Rosie 2002. *Self-Esteem and Early Learning*. USA: SAGE Publications Inc.
- Saari, S. 2000. *Kuin salama kirkkaalta taivaalta: kriisit ja niistä selviytyminen*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Salo, S. & Flykt, M. 2013. Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavilla olon merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Viitattu 4.10.2016.
<http://elektra.helsinki.fi.ezproxy.jamk.fi:2048/se/p/0355-1067/48/5-6/lapsenja.pdf>

Salminen Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4.

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria- tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Viitattu 15.4.2016.

<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94437.pdf>

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.

Söderhom, A. & Kivitie- Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: kustannus Oy Duodecim.

Taipale, V. 1998. Lasten mielenterveystyö. 3.painos. Porvoo. WSOY.

Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Viljamaa, J. 2008. Anna lapsen onnistua. Gummerus: Jyväskylä

Välivaara, C. 2010. Ihmeet tapahtuvat arjessa- Kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 15.4.2016.

http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/raportit/traumatisoitunut_1_apsi_varhaiskasvatuksessa.pdf

Liitteet

Liite 1 Aineiston analyysitaulukko

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
...Kiintymyssuhteella on yhteys hyvään itsetuntoon...	Kiintymyssuhteen yhteys itsetuntoon	Lapsen tarpeisiin vastaaminen (Itsetunto)
...Aikuisen kyky vastata lapsen tarpeisiin saa aikaa rauhoittumisen, joka lisää lapsen hyvää oloa ja luottamusta... ...Kiintymyssuhteeseen muodostumiseen vaikuttaa se, että vanhempi osaa vastata lapsen tarpeisiin...	Aikuisen kyky vastata lapsen tarpeisiin	
...Luottamuksen vahvistaminen kehittää lapsen itsesäätelytaitoa ja itsetuottamusta... ...Lapsi oppii, että hän voi kääntyä aikuiseen puoleen ja voi ilmaista kaikki tunteensa...	Lapsen taitojen kehittyminen	
...Lapsen ja vanhemman välisellä avoimella vuorovaikutuksella on positiivisia vaikutuksia kiintymyssuhteeseen...	Avoin vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä	Lapsen kokemus ja luottamus ymmärrykseksi tulemisesta (Vuorovaikutus)
...Avoin vuorovaikutus mahdollistaa, että vanhempi havaitsee lapsen tarpeita... ...Lapsen tarpeisiin vastaaminen luo lapselle ko-		

<p>kemuksen ymmärretyksi tulemisesta...</p> <p>...Lapsi luottaa siihen, että hänen toiveensa otetaan huomioon ja ne johtavat mielekkääseen lopputulokseen...</p>	<p>Lapsen tarpeiden havaitseminen ja niihin vastaaminen</p>	
<p>...Turvallisen kiintymyssuhteen ansiosta lapsi oppii tunnistamaan omia ja muiden tunteita...</p> <p>...Kiintymyssuhteen kannalta on tärkeää, että lapsen tunteita sanoitetaan ja niihin reagoidaan oikealla tavalla...</p>	<p>Lapsen tunteiden sanoittaminen ja tunnistaminen</p>	<p>Tunteiden tunnistaminen (Tunnetaidot)</p>

Liite 2. Analyysissä käytetyt teokset

Nr o	Tekijä, Vuosi, Nimi	Tavoite	Keskeiset tulokset
1	Alijoki, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisen vuorovaikutustaitojen tukeminen		Lapsen tulisi saada kokea kaikki erilaiset tunteet, kuten esimerkiksi viha, rakkaus, pelko ja pettymys turvallisen aikuisen kanssa, joka osaa auttaa lasta tunteiden käsittelyssä ja joka uskaltaa asettaa lapselle rajat.
2	Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa.	Lastenpsykiatrin, terveydenhoitajan ja lääketieteen toimittajan kirjoittama kirja hyväksi havaituista näkökulmista lasta ja nuorta autta-vaan vanhemmuuteen. Kirjassa kuvataan ne teot ja perusperiaatteet, jotka ovat merkityksellisiä koko kasvun ja kehityksen ajan.	Itsetunnon rakentaminen on tärkeää, koska hyvä itsetunto edistää kasvua tasapainoiseksi ihmiseksi. Oikein tuetuna jokaisesta voi kasvaa itseään arvostava, itsensä kanssa pärjäävä ja tyytyväinen ihminen. Kehumalla ja kannustamalla lasta, aikuinen tukee lapsen itsetunto kymmenen kertaa tehokkaammin kuin osoittamalla vikoja ja virheitä.
3	Jernberg, A. & Booth, P. 2003. Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja.	Käsikirja theraplay-vuorovaikutusterapiasta. Kirjassa esitellään hoitoprosessin suunnitteluun vaiheittain. Kirjassa on käsitelty myös theraplayn soveltamista erityistilanteisiin.	Theraplay on työväline kaikille, jotka auttavat lapsia ja heidän perheitään kiintymys- ja vuorovaikutusongelmissa. Lapsen ja vanhemman välinen luonnollinen vuorovaikutus ja suhde ovat olennainen osa turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista.
4	Juusola, M. 2011.	Kirjassa käydään läpi	Lapsen sosiaalinen kas-

	Vahvaksi rakastetut lapset.	lapsen sosiaalisten taitojen kehitysasteet ja siinä on esiteltyä uusinta tutkimustietoa kasvatuksen tueksi. Kirjassa on vinkkejä erilaisten lasten kasvatukseen ja itsetunnon vahvistamiseen.	vaminen on elämän tärkein kehitysprosessi. Lapsen itsetunto kehittyy vanhemmilta saadusta hoivasta, huolenpidosta, rakkaudesta sekä sanoista ja teoista.
5	Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot : vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille.	Kirjassa käsitellään vuorovaikutustaitojen oppimista ja opettamista ja siinä on käsitelty asiaa niin teoriassa kuin käytännössäkin. Kirjassa on käsitelty mm. vuorovaikutustyyliä, vuorovaikutustaitojen opettamista sekä empatian oppimista.	Lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta suurin osa on sanatonta viestintää. Vuorovaikutustaidot kehittyvät sosiaalisessa ympäristössä, kuten koulussa ja harrastuksissa.
6	Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja –ohjauksen apuvälineenä.	Psykologi Satu Korhonen on työssään kehittänyt vuorovaikutusleikkioppaan vanhemmille. Oppaassa kerrotaan vuorovaikutusleikkien merkityksestä sekä annetaan esimerkkejä erilaisista leikeistä, jotka tukevat lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta.	Myönteinen vuorovaikutus on vanhemman ja lapsen välillä suurimaksi osaksi sanatonta viestintää. Vanhemman rakkaus välittyy lapselle erityisesti katseesta ja kosketuksesta. Lapsi lukee sanoja paremmin kuin kuulee.
7	Lyytinen, P. & Lyytinen, H. 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa Jari Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon.	Tiedollinen kehitys lapsuudessa on yksi kuudestatoista artikkelista Sinkkosin Pesästä lentoon – teoksessa. Artikkelissa on käsitelty lapsen tiedollista kehitystä.	Vanhemman tulee olla herkkänä huomioimaan lapsen sanattomia ja sanallisia viestejä ja pyrkiä aktiivisesti vastaamaan niihin. yksinkertainenkin arkinen ja inhimillinenkin vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on uskomattoman rikasta ja monitahoista.

8	Puolimatka, T. 2010. Kasvatus, arvot ja tunteet	Puolimatka analysoi teoksessaan tunneteorioiden merkitystä kasvatukseen. Teoksessa hän pohtii, millä tavalla tunteet vaikuttavat ajatteluun ja oppimiseen ja millä tavalla tunteita voidaan kehittää niin, että ne muodostavat pohjan älyllisille ja moraalisille hyveille.	Lapsi ei opi tunteitaan, jos hän ei saa vanhemmalta peilausta omille tunteilleen ja niinpä lapsi oppii ainoastaan ne tunteet, joita vanhempi hänelle peilaa omissa tunteissaan.
9	Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys.	Kirjan yhtenä tavoitteena on auttaa vanhempia ymmärtämään, kuinka tärkeitä he ovat lapsilleen ensimmäisinä ikävuosina.	Turvallisella kiintymyssuhteella on yhteys hyvään itsetuntoon. Lapsen tarpeisiin vastaaminen luo lapselle turvallisuuden tunnetta, kun hän kokee tullessa ymmärretyksi ja tietää, että voi aina kääntyä aikuisen puoleen.
10	Roberts, Rosemary & Roberts, Rosie 2002. Self-Esteem and Early Learning	Kirjassa käsitellään vauvojen ja pikkulasten tunteita ja niiden opettamista sekä sitä, millä tavoin vanhemmat voivat tukea lapsen emotionaalista -, sosiaalista - ja kognitiivista kehitystä.	Yksi tärkeimmistä keinoista itsetunnon tukemisessa on lapsen ja aikuisen yhdessä olo, on tärkeää että aikuiset viettävät lapsen kanssa aikaa ja tekevät erilaisia asioita hänen kanssaan. Lapselle tulee antaa sopivasti sekä vapautta että vastuuta. Lapsen on saatava olla oma itsensä ja hänet tulee kohdata yksilönä.
11	Salo, S. & Flykt, M. 2013 Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavilla olon merkitys	Artikkeli emotionaalisen saatavilla olon merkityksestä lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten tunnesuhde	Lapselle erityisen merkityksellistä on vanhemman kyky asettua yhteyteen lapsen emotionaalisen kokemuksen kanssa ja pyrkiä vastaamaan säätelevällä

	lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa.	lapsen ja vanhemman välillä kehittyä	tavalla lapsen erilaisiin tunteisiin. Vanhemman emotionaalinen saatavilla olo koostuu kyvystä toimia vuorovaikutuksessa sensitiivisellä ja jäsentävällä tavalla sekä säädellä omia tunteitaan. Lapsen kyky ilmaista aidosti tunteita on vahvasti kytkeytyneenä perusturvan tunteeseen.
12	Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun.	Luentoihin perustuva kirja, jossa käsitellään sitä, mitä/millaista tukea ja turvaa kehittyvä lapsi tarvitsee.	Tunteiden säätely on perusta perusturvallisuudelle ja kun vanhempi on hyvä säätelemään omia tunteitaan, niin sillä on positiivisia vaikutuksia lapseen.
13	Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus.	Tunnetun lastenpsykiatrin kirjoittama kirja lapsen ja vanhemman välisestä arkisesta vuorovaikutuksesta.	Yksinkertaisenkin arkinen ja inhimillinenkin vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on uskomattoman rikasta ja monitahoista. Se voi olla sylissä pitämistä, vatsaan puhaltamista tai kylvettämistä.
14	Viljamaa, J. 2008. Anna lapsen onnistua.	Sosiaalipsykologin kirjoittamassa kirjassa käsitellään monia lapsiperheen ongelmia ja mm. sitä mistä hyvä itsetunto tulee. Kirjan tavoitteena on auttaa kasvattajaa ymmärtämään itseään ja tapaansa toimia.	Lapselle riittää tavallinen, säännöllinen ja turvallinen arki.